List 14. **NOVICE** Tečaj XLI.

gospodarske, obrtniške in národne.

Izhajajo vsako sredo po celi pôli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 4 gold., za pol leta 2 gold., za četrt leta 1 gold., pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gold. 60 kr., za pol leta 2 gold. 40 kr., za četrt leta 1 gold. 30 kr.

V Ljubljani 4. aprila 1883.

Obseg: O porabi šote. — Ali prinaša posamezno gozdno drevje vsako leto seme in koliko mora dotično drevo staro biti, da je za to sposobno? — Sadno drevo in normalna starost njegova v posameznih plemenih, njega glavni deli in njihovo delovanje. (Dalje.) — Ožemnica za surovo maslo. — Razdelitev državnih plemenskih bikov. — Sadjereja v gozdu. — Kako obvarovati vsajeno gozdno drevje, da ga srnjak ne pokonča. — Tehnično poročilo k projektu o izsuševanji ljubljanskega močvirja. (Dalje.) — Govor poslanca Hausnerja v 271. seji zbornice poslancev 28. februarja o proračunski razpravi. — Spomini na veliko slavjansko romanje v Rim leta 1881. (Dalje.) — Slovstvo. — Naši dopisi. — Novičar.

Gospodarske stvari.

O porabi šote.

Nemško društvo zoper onečistenje rek, zemlje in zraka imelo je 20. in 21. oktobra 1882. l. v Brunšviku svoj peti občni zbor, v katerem se je med drugimi rečmi obravnavalo o rabi šote (Torf) za steljo. Gledé na veliko važnost šote pri nas v bližini močvirja in kot predmet živahne trgovine se mi vmestno zdi, nekoliko točk tega obravnavanja objaviti častitim čitateljem „Novic“.

Zlasti na severnem Nemškem, kjer je mnogo močvirne zemlje in se šota celó visoko na gorovji nahaja, so se v zadnjem času mnogi ugodni predsodki za oceno šote za zemljedelce in tudi za znanstvene smotre uvaževali. Šota rabi se večinoma kot stelja živini. 100 delov šote zna vsrkati tekočine 700 do 800 delov, bodeči duh amonijaka v kravjih ali konjskih hlevih, in tudi smrad v straniščih zgine pri rabi šote. Stelja iz šote, to je smlete, ugaja hlevom, cela pa, to je v kosih, straniščem. Pri rabi šote za stranišča gine delavcem vsaka nevarnost, prebivalcem hiše pa nadležnost. Stelja pa je velike važnosti za poljedelstvo, ker se dá lahko v kompost premeniti, in mali poskusi so pokazali ugodni rezultat ter celó opešano zemljo zboljšali. Vrhu tega se šota porabi pri ledenih kletih (Eiskeller) kot izpolnitev mesto žaganja ali peska, dalje pri zlaganji blaga in celó pri izdelovanji papirja.

Razumljivo je, da se je nekaterih poprijela misel, kako šoto rabiti za očiščenje mest tem bolj, ker se je uže leta poskuševalo, je li mogoče z zmešanjem šote s človeškimi odpadki odvrniti onečistenje zemlje, in ti poskusi dali so najpovoljneji vspeh. Za mesto Brunšvik na pr. bi bilo treba 81.000 centov šote v ceni 125.000 mark, in iz vsacega centa dobilo bi se 8 centov gnoja v ceni po 0·35 mark; stroški bi tedaj znašali le 0·40 mark ali po naše 24 soldov na vsako glavo prebivalstva. Tudi v fabrikah so se taki poskusi naredili in prav dobro celó z dobičkom se obnesli.

Tedaj, rojaki, prevdarite to reč, zna biti, da vam njega dni donese več dobička nego sedaj, ko šoto uporabljate le za kurjavo. F. R.

Ali prinaša posamezno gozdno drevje vsako leto seme in koliko mora dotično drevo staro biti, da je za to sposobno?

Ker se nam je to vprašanje od več strani stavilo in je za vsacega gospodarja velike važnosti, naj nam bode dovoljeno na tem mestu odgovoriti.

Bukovo semensko leto je v gorkih krajih na 5, v mrzlih na 7 let. V gošči rastoče bukve so za to še le v 70—80. letu sposobne, na prostem se nahajajoče nekaj let poprej.

Hrast cvete vsako leto, pa ne prinese zmirom sadú. Na 5 let je navadno želodovo leto; sicer je pa vsako leto, ako je ugodno poletje, nekoliko želoda.

Breza daje vsako leto obilo semena, mora pa 30 do 40 let stara biti.

Jelša v starosti 40 let prinaša pogostoma in obilo semena.

Gaber daje, ko je 30—40 let star, skoro vsako leto seme.

Javor, jesen, brest, topol in lipa dajejo skoraj vsako leto nekaj semena.

Jelka (hoja) v starosti 70 let prinaša vsako leto seme.

Smreka. Semensko leto je na 5—6 let. Posamezne smreke pa vsako leto seme prinašajo, ko so dopolnile 60—70 let.

Bor ima v starosti 40—50 let vsako drugo leto seme.

Čestokrat posekujejo posamezni gospodarji drevje v svojih deležih, pusté sem ter tje kako mlado šibo (hojo ali bukev) in menijo, da se bode izsekani gozdni del zopet sam zarastel. Okrajni logar to opazi, ovadi gospodarja gospóski in ta ga kaznuje. Zakaj? Zato, ker je nastala goličava in se puščene mlade šibe ne smatrajo za semenske. Če se hočeš kazni ogniti in dobro gospodariti s svojim gozdom, pusti na oralu, ako ni spodaj zadosti krepkega zaroda, po 40 semenik. Te semenke ne smejo na kupu, ampak po deležu raztresene rasti. To zarad tega, da se mladi zarod enakomerno razdeljeno zaplodi.

Gleda naj se tudi na to, da se ne bode sekalo pod mero, to se pravi, šilovje je uradno prepovedano pod

10 palcem, in listnato drevje pod 8 palcem v prsni visočini posekati. Kdor temu nasproti ravná, je prelomil gozdno postavo in se ostro kaznuje, kar je mnogim uže dobro znano.

Izgovor: „kaj pa je, če me nekaj dni potisnejo v zapor, se bom vsaj malo počil“, ni na mestu, kajti denarna kazen se le v slučaji, ako nima dotični nič premoženja, ne iztirja in obsojenec z zaporom kaznuje.

Sadno drevo in normalna starost njegova

v posameznih plemenih, njega glavni deli in njihovo delovanje.

(Dalje.)

Kakor domača živina, katera ima prebavljajoče organe svoje vse krepke, močne in zdrave, ter se ji poleg tega vselej in o pravem času dovolj tečne hrane polaga, čvrsta in čila ostane, ravno tako se tudi dobro vkoreničeno sadno drevó poleg drugih zahtevanih pogojev krepko, lepo in normalno razvija, ter brez posebne nesreče sadjerejcu njegov trud, delo in skrb z obilno rodovitnostjo povrača in poplačuje.

Trud, delo in opravilo, katerega pravilna izgoja sadnega drevja prec iz začetka in pozneje njegovo oskrbovanje sadjerejcu napravlja, more se napram onim težavam, kakoršne ima poljedelec vsako leto z nekaterimi enoletnimi poljskimi sadeži, le prava in neznatna malenkost imenovati. — Ta mali trud se pa umnemu (ne pa nevednemu) sadjerejcu navadno vselej veliko bolje in gotoveje povračuje, nego se grenki pot in dostikrat tudi celó krvavi žulji za oskrbovanje enoletnih sadežev poljedelcu splačuje. — Zatorej nasadimo vsak pripravni in ugodni prostor s sadnim drevjem, oskrbujmo ga po pravilih umne sadjereje, da tako, čeravno ne uže sebi, pa vsaj svojim naslednikom boljšo in milejšo prihodnost v gmotnem obziru zagotovimo!

Idimo za stopinjo dalje!

2. *Deblo.* Oni del sadnega (in tudi druzega) drevja, kateri tikoma iznad zemlje kviško raste, imenujemo drevesno deblo. Mesto, kjer se pod zemljo vse korenine kakega drevesa skupaj stikajo, imenujemo koreninični ali koreninski vrat; koreninični vrat toraj nič druzega ni, nego podaljšanje združenih drevesnih korenin tikoma pod zemljo v drevesno deblo samo. Koreninični vrat moremo prav dobro ločiti in spoznavati po njegovi posebni in lastni barvi; ta barva lavira med ono lubada drevesnega debla in ono lubada drevesnih korenin. Prva je bolj temna, druga pa bolj svitla. In iz obeh teh dveh je pravilno sestavljena ona barva na koreninicnem vratu samem. Lubad ali skorja na drevesnih koreninah je navadno bolj redka, mehka in gladka; na koreninicnem vratu postaja, kolikor više, toliko bolj gosta, trša in rapava, ter prehaja polagoma v pravo skorjo ali lubad drevesnega debla. Tudi tú nam kaže narava brezkonečno modrost in previdnost stvarnikovo.

Plemena in sorte sadnega drevja delimo po njihovi zunanji obliki v nizko, srednje-visoko in v visoko debelnato drevje. Na tem mestu hočemo svoj pozor sosebno visokodebelnatemu sadnemu drevju posvetiti.

Dolgost drevesnega debla merimo od tam, kjer se ob zemlji skončuje koreninski vrat do tje, kjer se prične sadno drevó v posamezne vrhe ali v drevesno krono razraščati. Ta deblova dolgost pri sadnem drevji pa lavira med mero od $1\frac{1}{2}$ do $2\frac{2}{3}$ metra; sadna drevesa s krajšim deblom so p r i t l i k a v c i. Deblo poldebelnatega sadnega drevja meri na visokost od $1\frac{1}{3}$ do blizo 2 metrov. Drevje raznih sadnih plemen, katerega deblo meri na visokosti več nego 2 metra, imenujemo visokodebelnato sadno drevje. Pri nekaterih vrstah visokodebelnatega sadnega drevja doraste drevesno deblo do enega metra debelosti v premeru.

V drevesnem deblu sadnega (in tudi druzega) drevja spojene so vse one in ravno tiste vrste snovi, katere se v njegovih koreninah samih nahajajo, to pa le s tem razločkom, da je v tem drevesnem delu ali deblu njegovem vse nekako bolj zgoščeno, trdo in masivno, nego je v koreninah samih, ter da se sosebno zunanja plast deblove skorje polagoma bolj zgosti, se razpoka in rapava postane, kar je drevesu na tem mestu kot neka gotova vrhovna ali zunanja obleka, katera ga pred hitrimi in hudimi vremenskimi spremembami, kakor mrazom, srežem, zmrzlinom, pa tudi pred prehudo vročino dobrodejno varuje, čuva in brani. Najbolj odurna, rapava in razpokana ta skorja, oziroma njena najzunanjejša plast, s časom pri hruševem sadnem visoko-, srednje- in nizkodebelnatem drevji postane med tem, ko je taka plast lubadova pri češnjevem drevji, sosebno onem kislih vrst, še v precéj visoki starosti vedno dobro gladka in nerazpokana. Poleg tega so pa tudi letnice na lesu drevesnega debla veliko bolj razločne in vidljive, nego so na lesu drevesnih korenin.

Razun omenjenih razlik ima drevesno deblo tudi še to posebno lastnost, da je vselej, dokler je sveže, tudi zmožno nove popke nastavljati in razvijati, iz katerih rade lesne mladike (vodeni poganjki) poženó, kakoršne moči pa sosebno one bolj globoko v zemlji ležeče korenike nikdar nimajo.

Kakor na krepki in čvrsti razvoj koreninicne krone, mora umni in pametni sadjerejec tudi prec od začetka drevesne izgoje na pravilni razvoj drevesnega debla svoj pozor obračati. Zakaj to, bomo prec slišali.

Ravno deblo je oni drevesni del, kateremu naravna naloga je, zadostne drevesne hrane iz korenin prejemati in zbirati, ter jo dalje onim ostalim delom cele drevesne krone ali vrhu oddajati. Dalje nositi mora pa tudi ves, dostikrat s sadjem dobro in prepolno obloženi drevesni vrh, ter z vso to težo, katera ravno dostikrat nepomenljiva ni, mora se ob enem tudi viharjem, vetrovom in drugim uimam, kar čez-enj priti utegne, vstavljati se. Je li deblo sadnega drevesa pomanjkljivo razvito ali morda na eni ali drugi način celó poškodovano (bolno), vsemu povedanemu nikakor in na noben način zadostovati ne more; poleg takega nepravilno razvitega ali celó poškodovanega in bolnega debla trpé pa vsi drugi posamezni deli drevesnega vrha dostikrat očividno in preobčutno škodo. Ne vsakovrstni popki, ne novi enoletni poganjki, ne cvetje, ne listje in tudi sadje se pri ali ob pomanjkljivo razvitem drevesnem deblu pravilno in normalno razvijati ne morejo. Zavoljo tega je posebne in više važnosti, da se prec iz začetka sadnemu drevesu ravno in krepko deblo izgoji, ter se proti vsakemu poškodovanju, kateremu je tako zeló razpostavljeno, pravilno in dobro zavaruje. Le krepko, močno in ravno ter dobro izgojeno drevesno deblo more tudi vsem drugim zahtevam, katere mu je narava sama odločila, vspešno in dovoljno zadostovati, se viharjem vstavljati, težo drevesne vejne krone prenašati in vse dele njene s potrebnim živežem preskrbovati.

Sadni divjaki, ako jih kot take dorasti pustimo, nam kažejo neko posebno naravno moč, razviti in zagotoviti si pravilno, lepo, ravno, krepko in normalno deblo. To naravno lastnost in prikazen nam sosebno odraščena drevesa divjih češenj, kakoršnih se po nekaterih krajih mile domovine v gozdih in na pašnikih več ali manj nahaja, kažejo in svedočijo. Hitrejši ali počasnejši razvoj debla sadnega drevja odvisen je osobito od kreposti

in lastnosti lesá dotičnega sadnega plemena. Kolikor ima kako sadno pleme ali vrsta trši in gostejši les, toliko počasnejše razvija se tudi njegovo deblo, ter tudi toliko višo starost dočaka; in nasprotno: kolikor bolj mehkega in redkega lesa je kako sadno pleme, toliko hitreje tudi raste, se debeli in se tudi v vseh svojih posameznih delih tako rekoč očividno razvija, ob enem pa tudi toliko hitrejše opeša in zamre. Vzemimo, na pr.: Hruševo drevje med vsemi našimi domačimi sadnimi plemeni (izvzemši kostanj) nareja najgostejši, toraj tudi najtrši les, zavoljo tega pa tudi vidimo, da se pri hruškah deblo na obsegu le počasi redi in razvija. Oreh in češnja imata pa med domačim visokodebelnatim sadnim drevjem najbolj redek, toraj tudi najmehkejši les; zategavoljo pa tudi drevje imenovanih dveh sadnih plemen hitro raste in se v vseh svojih posameznih delih bujno razvija ter ne v ravno preobilnem številu let do svoje normalne velikosti dospè, kar moremo tudi iz spredej navedene lestvice o starosti sadnega drevja v posameznih plemenih posneti.

Vse to precéj obširno povedano naj služi domačim sadjerejcem v glavno pravilo pri izgoji debla visokorastečih sadnih plemen! (Dalje prih.)

Ožemnica za surovo maslo.

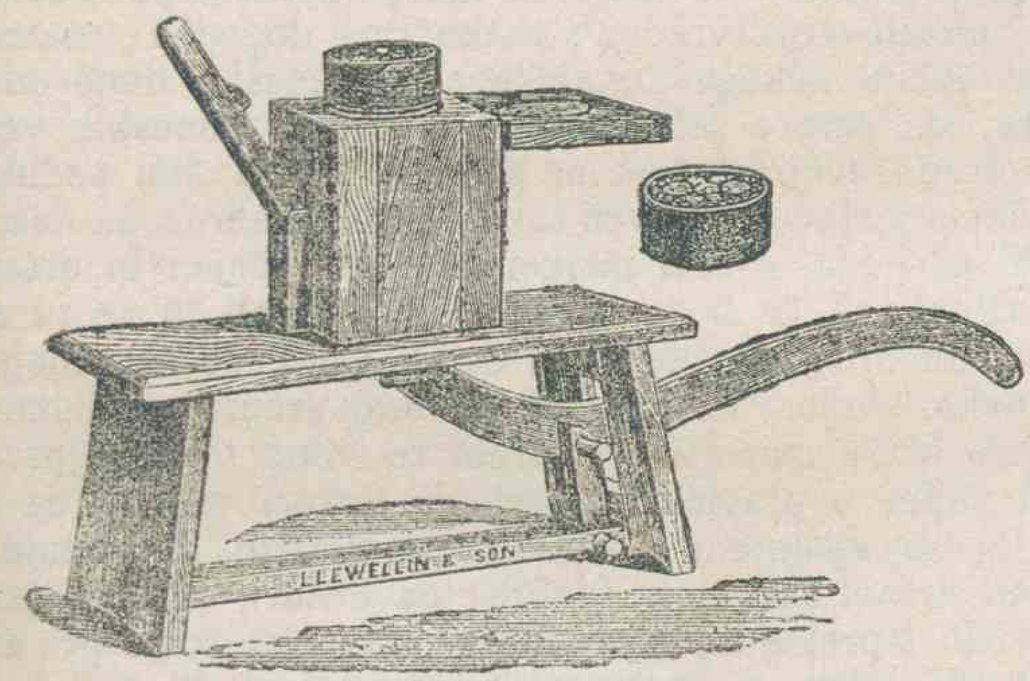

Ožemnica, katero predstoječa podoba kaže, je po vsem priprosto, leseno orodje, v katerem se surovo maslo, posebno ako je namenjeno za kupčijo, dobro stlači in spravi v čedno, okusno obliko. — Maslo za ožemanje odločeno natlači se od vrha v ožemnico, na to se zapre na podobi na desnico odprti pokrov, kateri se potem pripne z zobatim, tudi lesenim peresom. Pritiska se potem od spodaj z vogom, ki ima tečaj pri sprednji nogi s tem, da se dotična oseba vsede na dalji od stola moleči konec voga. Ožemnico izdelal je Llewellin v Haverfordwest-u, sicer si jo pa po predstoječem obrisu v vsaki velikosti vsak gospodar sam brez težave naredi ali naroči doma.

Razdelitev državnih plemenskih žebcev.

Državni plemenski žebci razdelili so se po poveljništvu na Selu v porazumljenji s konjerejskim oddelkom c. kr. kmetijske družbe kranjske tako-le:

Na Selu ostaneta dva, eden angleškega, drug lipičanskega plemena; na Studenec pridejo štirje; na Vrhniko in Horjul po dva; na Ribnico trije; na Kočevje dva; na Cirknico za zdaj samo eden; na Postojno in Koseze po dva; na Trojane eden; na Grm dva; na spodnjo Brezovico štirje; na Rakovnik dva; na Škocijan za zdaj le dva; na Veliki Gaber dva; na Metliko eden.

Na Gorenjskem pa je na 22 postajah razdeljenih 27 državnih žebcev noriškega plemena, in to v radoliškem okraji: v Zagoricah, na Bohinjski Bistrici, Srednji vasi, Preserjah in Hrašah po eden, v Žerovnici, Spodnjih Gorjah in Gornjem Otoku po dva; v kranjskem okraji: v Pristavi, Železnikih in Podrečah po eden, na Stražiši in Praprotni Polici pa po dva; v kamniškem okraji: v Imovcah, v Trzinu, Vodicah, Lahovčah, Kaplji vasi, Škrjančevem, Beričevem, Suhadolah in Pšati po eden.

Gospodarske izkušnje.

Sadjereja v gozdu.

Po gozdih se najde veliko divjakov in belega trnja, na katere bi se lahko cepilo. Mesto da skoplješ divjak, vsadiš ga doma in še le drugo ali tretje leto cepiš, bi li ne bilo boljše, kar tam cepiti? Če hočeš, presadi potem cepljeno drevo z zemljo vred v vrt ali ga pa pusti v gozdu. Dobro je sadje, ako dozori tudi v gozdu!

Kako obvarovati vsajeno gozdno drevje, da ga srnjak ne pokonča.

Mnogi gozdni posestniki se pritožujejo, da srnjaki gozdnemu drevju, ko se posadi, s tem škodujejo, da ga med rožičke natikajo, se drgnejo in ga olupijo, da potem pogine. Zoper to so naslednji pripomočki: 1) od dotičnega najemnika lova odškodnino zahtevati; 2) mnogo sort drevja na gosto saditi; 3) vsajeno drevje s hojevim ali smrekovim lubjem oviti.

Zakaj konji oslepé?

Vzrokov oslepljenja kónj je mnogo, toda nimamo namena, o tem pisati zdravniško razpravo, temveč omeniti le onih slučajev, pri katerih gospodarju ni težko zabraniti nesrečo slepote pri konjih.

Ako konju v oči pade ostra resa, zapiči se mnogokrat v oko, to se vname in konec vnetja je slepota na očesu; zato se v prvi vrsti priporoča, konjem ne dajati resnate, suhe krme, ako pa se uže daje, pokladati jo v niži žleb ali koš, ne pa visoko nad glavo.

Tudi amonijakov puh, katerega mnogo izhaja iz živinskega gnoja, je škodljiv očém, zato je zeló priporočati, hleva vsak dan zračiti in kolikor moč dan na dan po nekoliko zmletega gipsa po gnoji v hlevu potresti.

Okna v hlevu naj bodo stavljena pred konji kolikor moč visoko, da jih pogled naravnost v solnčno svetlobo ne bleši, pa tudi senca ne slepi.

Plašnice ali zaušnice, kakoršne so navadne pri ujzdah za gosposke konje, so očém zeló škodljive, ker se z njimi žival sili k nenaravnemu gledanju naprej namesto prostega pogleda na strani.

Mnogo konj se ve da tudi oslepi vsled udarcev z bičem ali kolom po ničvrednih pijancih; ako to dela zanikrnež gospodar, pač samega sebe tepe; ako se pa kaj tacega zapazi pri hlapcu, pa proč ž njim prej ko mogoče!

Tehnično poročilo

k projektu o izsuševanji ljubljanskega močvirja.

To poročilo je glavnemu odboru za obdelovanje močvirja predložil Ivan pl. Podhagsky, uradno pooblaščen civilen inženir.

Kanali ob gorskih rebrih, ki mejé do močvirja.

(Dalje.)

Po Ljubljanici z Gruberjevim kanalom vred pa teče po projektiranem poglobočenji 470 kub. metrov vode, in ko bi se znižalo površje obeh najviših vod za kacih 50

*

centimetrov, teklo bi uže blizo 100 kub. metrov manj vode.

V kaki razmeri stojí tedaj velikansko delo z doseženim rezultatom? Kam bi prišli z velikanskim izkopanjem?

In ni li vrh tega s tako stavbo občutljivo poškodovana vsestransko pripoznana lepota deželnega glavnega mesta kranjske dežele, ni li v nevarnosti razvitek mesta, ki se širi proti obema kolodvoroma, tedaj proti severu?

V druzih mestih so odstranili z velikimi žrtvami staro obzidje in vse zapreke, ki branijo mestu se širiti; pri nas pa bi na novo skopali pravilen jarek (okop), ki bi hujši kot ozidje zaviral vsak razvitek, skopali s tako velikimi stroški?

Kar se tiče konečno stroškov, mi bode sl. odbor za obdelovanje pač odpustil, ako jih s številkami ne izračunim, ker sem jasno dokazal, da je tako delo neizpeljivo. Ko bi pa vendar želeli tak račun, rad vstrežem vsacemu pozivu.

Da se pa vsaj površno pregleda to predrago delo, dovoljujem si samo navesti imenoma one objekte, ki bi se morali zidati pri kanalu.

Razun odkupa mlina na Viču bile bi potrebne sledeče stvari:

1) Zatvornice in truga za pesek pri jezu v Kozarjah,
2) 14 mostov čez poti po 4 metre širokih,
3) 2 mostova čez cesto po 6 metrov široka,
4) 1 most čez cesto po 8 metrov širok,
5) 4 mostovi čez cesto po 10 metrov široki,
6) 1 železniški most, 20 metrov širok,
7) prerov pod Rudolfovim kolodvorom, 50 metrov dolg,
8) jez z zatvornicami na Viču,
9) navaden jez z višino pada 7·5,
10) sifon za Glinšico.

Skupaj tedaj 27 večidel velikih, gledé dela in vzdrževanja zeló dragih objektov.

Uže naštevanje teh objektov v družbi s premaknjeno zemljo zbudi v nas slutnjo, koliko stroškov bi požrl kanal, ki bi samo 29 kub. metrov vode odvaževal, t. j. Malemu grabnu nekaj bremena odvzel.

S povekšanjem profila ali s povekšanjem pada, tedaj tudi pri poglobočenji struge bi rastli stroški blizo v kvadratičnem razmerji; zato izrečem, da je izvršitev tega objekta nepraktična in neizpeljiva.

Stavbeni program.

Po dokončanem popisovanji potrebnih del nastane samo od sebe vprašanje, v kakem redu naj bi se te stavbe izvršile?

Ako hočemo na vprašanje stvarno in nameravanemu cilju primerno odgovoriti, moramo najprej premisliti, na kak način se bode postopalo pri delu posameznih stavb, kak učinek bodo te imele in kake spremembe se bodo po dokončanem delu vršile pri gospodarstvenih razmerah na močvirji?

(Dalje prihodnjič.)

Govor poslanca Hausnerja

v 271. seji zbornice poslancev 28. februarja o proračunski razpravi.

Predno se lotim tega, kar se mi kot pravega parlamentarizma preverjenemu pristašu, kateremu so njegove oblike več ko morda kratkočasne ali dolgočasne izmišljave, prava in resna naloga proračunske razprave zdi, — predno se podam v nadrobnejo preiskavo naših gospodarskih razmer in njihovega kazalca — državnega proračuna, moram pač, kakor uže marsikdaj, spustiti se v nekatere reči, ki so jih navedli gospodje predgovorniki moji, da bi s svojim molčanjem vsaj na videz ne pritrdil onemu, kar je čisto napačnega in popolnem grozovitega govorilo se.

Prvi izmed govornikov, poslanec vélikega posestva štajarskega, si je po nekaterih spisih pridobil imé modroslovskega duhá in svoj govor pričel izrečno z naznanilom, da bo globoko pogledal v stanje cesarstva. Toraj je bilo pač dovoljeno, po taki napovedi iz takih ust pričakovati — če prav s strankarskega stališča motenega, pa vendar tehtnega govora.

Mislim, da dam le občnemu vtisu besede, če rečem, da smo bili v tem pričakovanji do dobrega goljufani. (Odobravanje na desni, „oho!“ na levi.) Če globoko pregledovanje modroslovnih duhov ne more nič istinitejšega, nič bolj prepričevalnega zoper sedanjo vlado in njenega načelnika na dan spraviti, nego je bilo v tem govoru, je delovanje ministerstva bolj opravičeno, stanje cesarstva povoljneje in pomirljiveje, kakor pa bi si bil upal sam misliti. (Veselost na desni.) Kajti kaj li je ta govornik svojim razlogom pred dvemi leti, ki jih je sklenil z vsklikom „Uboga Avstrija!“ — danes novega pridal? Kakor je videti, se za gospodarski razvoj on ne briga; saj ga ni omenil z besedico, zá-nj se menda zadnji dve leti v Avstriji ni nič pripetilo, ko ena velika, obžalovanja vredna, razkačilna dogodba, namreč ubogi občini nekega dunajskega predmestja dano dovoljenje, da sme v privatni, po privatnih doneskih vzdrževani šoli svojim otrokom pripomóči, da jim poduk v nemškem jeziku ne bo več tako težak. (Dobro! na desni.) Kajti, gospóda, s tem jezikom bodo ti učenci in delavci postali nemci, če bodo le na Dunaji ostali in se tu naselili, in brez te šole bodo ostali Čehi, če se vrnejo v domovino svojo. Vsa ta reč je toraj prepičlega pomena in dalo bi se dvomiti o potrebi te šole; toda najprvotnejši pojim o pravici in svobodi govori za to, da se, brž ko so spolnjeni postavni pogoji, to dovoljenje v pravni državi dati mora (dobro! na desni), in tako daleč je prišlo s prelaganjem vsakega pravnega čutja pri naši opoziciji, da ga ni enega gospoda na levi, ki bi bil nepristranske misli, da bi sprevidel in priznal, da je s to česko privatno šolo ravno tako, kakor z nemškim „šulferajnom“, katerega kar na vsa usta hvalite. (Pripoznanje na desni, oporekanje na levi.)

Kako žalostna je videti ta pomanjkljivost vzvišenosti mišljenja v primeri z osnovo poljske ljudske šole v Batinjolah pri Parizu po 1831. letu! Tam je bila ne bornim, koristnim, z vsem zadovoljnim delavnim prebivalcem, ampak otrokom vojakov uporne armade, ki so nekaj morali biti vzdrževani po državi, ki so Francoski napravljali velike zadrege in homatije z drugimi vladami, taka šola dovoljena in dohajali so ji tudi francoski doneski, pa ni bilo ne enega Francoza, ki bi bil tako tesnosrčen, da bi bil takrat govoril o kaki krivici ali nevarnosti. (Dobro! na desni.) Še manj pa je bilo najti Francoza ali celó modroslovnega duhá (veselost na desni), ki bi bil v taki malenkostni reči patetične besede tako neverjetno zlorabil, kakor se je to tu zgodilo, da bi bil o napadu na nemštvo in o vbodu v srce cesarstva govoril. (Dobro! na desni.) In pri tem se je govornik kazal čisto navdušenega ter pel hvalno pesem pomenljivi složnosti, ki je na Dunaji v uporu zoper to privatno šolo. Gospóda moja! Bodite vsaj popolnem odkritosrčni in pripoznajte vendar, kako se tako mnenje dela, s kakimi pripomočki se ljudje begajo in gonijo, in kako je marsikateri, ki včeraj o tem ni nič vedel, ki danes tega nič ne razumi in bo jutri vse pozabil, do-

biti med moralično zavzetimi, med oporekajočimi. (Veselost na desni.) Zagotoviti vas smem, da vem iz osebnih skušenj, kako so v dveh ali treh rodovinah ženske razkačeno govorile o tej šoli in na moje začudeno vprašanje, kaj li jih bôde to, če s svojim denarjem napravijo privatne šole, pokazalo se je, da so ženskam povsod pravili, da je to javna šola, ki se ima vzdržavati iz občinskih doneskov (veselost na desni), in gospodje soprogi so sedeli zraven s poobešenimi očmi, ko sem jaz spravil na dan resnico. (Živahna veselost in priznanje na desni.) Brž ko je bilo to znano, razsodilo je nježno in živahno žensko pravno čutje, da zoper to ne more biti nobenega ugovora. (Dobro! na desni.)

Prav v soglasji s svojim tu izkazanim mišljenjem je govornik govoril o pravicah in prostostih, katerih se dotikajo, katere se ne branijo, ne pa o pravu in svobodi. Ne vem, je li primerljej ali namen, da je list, ki je včeraj pel hvalo temu govoru, to danes popravil in namestu „pravo in svobodo“ rekel: „pravice in svobodnosti“. Jaz pa sem stal pri govorniku, sem slišal in tudi v stenografičnih zapisnikih je tako tiskano. Pravice in svobodnosti so pa srednjeveško nasprotje današnji pravici in svobodi. To so privilegije, to so posebne izključne prednosti proti brezpravnosti in nesvobodnosti služnih, hlapcev in podložnih, kar je dalo onim prednostim še posebne zabele. In te pravice in svobodnosti zahteva poslanec vitez Carneri, te pravice in svobodnosti zahteva za osem milijonov nemcev nasproti brezpravnosti in nesvobodnosti 14 milijonov onih, ki niso nemci! (Dobro! na desni.) Kajti če to razlaganje besed ne bi bilo pravo, kaj li naj pomeni do gnjusa oguljeni rek: „Avstrija, da more živeti, mora biti nemška?“ Kaj li bote počeli s 14 milijoni onih, ki niso nemci? (Veselost na desni.) Danes, pod to vlado, katero vsak dan in vsako uro preklinjate in zasmehujete, pod to vlado imate vi najmanj tri četrti vseh viših in veljavnih služeb in zato, akoravno v državnem zboru nimate večine, imate vendar pravo vodstvo, imate duševno premoč, katero mi vendar pripoznamo in kateri se ne upiramo. Vi imate dobrote jezika v osrednih uradih, pri dvoru, v državnem zboru in v armadi. Vi imate večo davkovsko moč. Vse prednosti imate vi, katere se le misliti dajo. Kaj li hočete še več? Mar res mislite, da bi pod kako drugo vlado mogli izvrševati strmoglavi projekt, da bi 14 milijonov ljudi, ki niso nemci, ki so zdaj pa prišli do polne zavesti svojih pravic in svoje narodnosti, siloma raznarodovali, kar se o drugih, veliko ugodnejših razmerah v preteklem stoletji, ko so manjši narodi še spali, še vélikemu vladarju ni posrečilo?

Poslanec vitez Carneri si je dovolil, davno umrle kneze navesti z njihovimi besedami. No, jaz se bom podal za njim in kakor je on navedel pogovor med Přemyslom Otokarjem in grofom Taaffejem (veselost na desni), si mislim jaz, da bi veliki poznavalec ljudi Josip II., ako bi se hotel pečati s poslancem vitezom Carnerijem (veselost na desni), njemu rekel: „Sin Verone, zeló predrzen si, kajti ti hočeš pod oblastjo ustave, ki zagotovlja pravico vsem narodnostim, dognati to, kar se je meni ob vsi moči samovlade ponesrečilo (dobro! na desni), namreč večino prebivalstva ponemčiti. Iz „Bartolomeo Carneri“ si mogel narediti Pragermana (veselost na desni), to je bila tvoja reč in naravno je, da se oseba, posamezna oseba pridruži svoji soseščini in se v tej vtopi. Toda večino prebivalcev, 14 milijonov ne moreš prestrojiti v Pragermane.“

Tako bi govoril iz Elizija véliki cesar z manj velikim poslancem vit. Carnerijem. (Živahna veselost.) Po takih šušmarijah, ki so ali zeló dražljive ali razžaljive, ali pa se ne smejo jemati za resnobne, po takih šušmarijah preide govornik na hvalo samega sebe in pravi, da opozicija imponira po svoji visoki nravni resnobi. Ali za božjo voljo, gospóda, naj to drugi rekó, ne recite pa tega vi sami. (Veselost na desni.) So prednosti in čednosti, katerih človek sam na sebi nikakor ne more hvaliti, opaziti, čutiti in konstatirati. To se mi zdi ravno tako, kakor če bi mlado dekle reklo o sebi: „Jaz imponiram po čistem nravnem vedenji in nedolžnosti.“ (Živahna veselost.) O takem dekletu bi se nič dobrega ne mislilo. (Veselost na desni.)

(Dalje prihodnjič.)

Spomini

na veliko slavjansko romanje v Rim leta 1881.

Spisuje Jos. Levičnik.

(Dalje.)

Rim šteje, kakor se sploh misli, okoli 400 cerkva. Njihovo število se dandanes natančno ne dá določiti, ker jih je več sedanja italijanska vlada vgrabila, spremenila jih v državna poslopja, ter jih rabi, žali! za svoje svetovne namene. Vendar se sme število cerkva še vedno šteti tako veliko, kakor ima leto dni. In kar je prelepa navada: vsak dan skoz celo leto je v eni cerkvi od jutra do mraka presveto Rešnje Telo izpostavljeno v javno češčenje. Za to pobožnost je bila cerkev, v kateri se nahajamo v duhu, ravno ta dan (3. julija) določena in tako smo mogli počastiti tudi mi v njej sv. altarni zakrament. Ljudstva je bilo mnogo navzočega, ki se je spodbudno obnašalo; osvečava cerkve je bila bogata, za kar Italijani sploh prav nenavadno veliko potrošijo. Tega so se čč. gg. bralci lahko prepričali uže pri popisu bazilike sv. Klemena.

Memogredé naj povem, da sem bil prišel nekega dne (ravno katerega, mi je ušlo iz spomina) uže pozno proti večeru memo neke cerkve, kamor je ljudstvo v velikih trumah vrelo. Ne vem, ali se je ravno obhajal god cerkvenega patrona, ali pa se je vršila kaka druga nenavadna slovesnost; toliko pa se spominjam, da je bila cerkev prelepo okinčana, prižganih luč po njej pa je bilo toliko, da je kar žarela v osvečavskem plamenu. Prav žal mi je bilo, da nisem mogel navzoč ostati do sklepa tiste večerne pobožnosti; mudilo se mi je namreč na prenočišče.

Toliko naj se povrnem še enkrat k popisu cerkve „St. Maria in Cosmedin“ nazaj, da omenim, kako vse okoliščine kažejo na to, da se je tudi ona morala vzdigniti iz razvalin kakega nekdanjega paganskega svetišča. V lopi, ki je prizidana cerkvi na sprednji strani, videli smo v kotu pri levi roki k steni prislonjeno težko skalo v obliki mlinskega kamna, ki pa kaže prav za prav velikanski obraz z vdolbljenimi očmi, lici, nosom; v sredi pa je luknja, katera predstavlja zijajoča usta. Gospod P. Benedičič povedal nam je, da je to znameniti spominek iz paganskih časov. Pred tem malikom so nekdaj paganski Rimljani prisegali, pokladaje stegnjene prste v luknjo, ki predstavlja usta. Bil je pa v notranjem koncu te luknje vravnan skriven, mehaničen, ostrobrušen stroj, in ako se je za katerega mislilo, da prisega po krivem, so mu s tem strojem odsekali prste.

Kmalu od te cerkve naprej prične se dvigati zopet drug rimsk grič, imenovan „Monte Aventino“. Podali smo se tudi tje gor. Pot na njega je precéj strm, na obe strani opasan s precéj visocimi zidovi in vsa okolica bolj samotna, nič kaj prijetna. Prišli smo najprej do cerkve sv. Sabine, katera je bila pa vkljub nedelje uže zaprta. Njej je prizidan samostan dominikanski,

ki je najstarejši tega reda. Tu je prebival njega dni sv. Dominik, in še se kaže soba, v kateri je prebival. Tudi raste na vrtu še limonino drevo, katerega je ta svetnik zasadil. V drugi sobi tega samostana bival je nekdaj tudi papež Pij V., ki je prištet svetnikom.

Kmalu naprej stoji sloveča cerkev sv. Aleša. Tudi njej so prizidana obširna poslopja. So bila li ona tudi kdaj morda samostan, pozabil sem vprašati; gospod P. Benedičič povedal nam je, da so ona vstav za bivanje in odgojo slepih, ter je še pomilovaje dostavil: „škoda, da nismo poprej dospeli lè-sem; kajti vsako prvo nedeljo v mesecu (in to je bila ravno ta dan) se popoldan v neki dvorani producirajo v javnem koncertu oni slepi, ki se učijo godbe.“ Prvi naš pot peljal nas je v cerkev, ki je zeló velika in zeló lepa. Po „konfesionu“ (to je, po glavnem altarji, pri katerem je gosp. duhoven maševaje proti ljudstvu obrnjen), soditi, katerega ima tudi ta cerkev, prišteva se ona med bazilike. Žive duše ni bilo v njej, kar nam je nekako vžalilo duha. Votlo so odmevali naši koraki po obširnih prostorih. Cerkev je pozidana na kraji, kjer je stalo nekdaj sloveče domovje sv. Aleša. Kakor popisuje „Življenje svetnikov“ za 17. dan julija, bil je on edini sin zeló bogatih in imenitnih starišev. Po njihovi volji poročil se je bil z enako imenitno in premožno nevesto Sabino; toda uže prvo noč po poroki poslovil se je od nje, skrivaj zapustil dom, razdal med uboge ves denar, kar ga je bil vzel sabo, ter 17 let hodil kot reven siromak po daljnem svetu. Čez ta čas povrnil se je na očetov dom, kjer ga pa niso več spoznali. Držaje ga za revnega berača, odkazali so mu na njegovo prošnjo borni prostor pod nekimi stopnicami, kjer je ležal na slami v tesnem lesenem zaboji. Preživel je domá v največem zatajevanji zopet 17 let; še le po smrti je bilo starišem in nevesti po čudovitem potu naznanjeno, da ta revni berač ni nihče drug, kot njih zgubljeni in tako britko objokovani sin ter ženin Aleš. Poleg glavnih cerkvenih vrat v zadnji kapeli pri levi roki nahaja se altar, nad njim pak so pravilno vravnane na dveh kamnitih podslombah one prave lesene stopnice, pod katerimi je ležal nekdaj ta sloveči svetnik. Kamniti kip pod stopnicami kaže njegovo podobo. Ne daleč od altarja nahaja se s kamnitim oklepom obdani vodnjak, kamor si je hodil svetnik zajemat vodo. Omenjeni oklep je za krajem na več mestih obdrgnjen od verige (ali vrvi), na katero je bila privezana posoda, s katero se je voda zajemala. Voda se nahaja v vodnjaku še vedno, naredba za zajemanje pa je odstranjena. Z veliko pozornostjo ogledovali in občudovali smo vse to, ter privoščili cerkvi, da bi stala na drugem kraji, kjer bi ljudstvo bolj ceniti vedelo njeno lepoto in znamenitost, kot se godi na njenem sedanjem mestu.

Ko smo zapustivši cerkev prišli zopet nazaj ven v obširno vstavsko poslopje, srečalo nas je več slepih dečkov, ki so se sprehajali po prostornih hodiščih. Bili so prav snažno, vsi enako (uniformirano) opravljeni in raz obličja bralo se jim je zdravje in nekaka zadovoljnost ter dušni mir. Zvedeli smo pa tudi na svoje veselje, da muzikalna produkcija še ni skončana, toraj smo se urnih korakov podali v nam naznanjeno dvorano. Bil je ravno odpočitek (prenehljaj); radovednega in med tem nekaj vsaj na videz zeló odličnega občinstva bilo je mnogo navzočega, ki je v gostih, vendar ne preglasnih razgovorih čakalo izpeljave zadnje točke. Na dano znamenje je hipoma vse omolknilo, godba slepih revčkov završi v zmešanem zboru raznovrstnih strunskih in pihalnih orodij (nemec izrazi se „Streich- und Blasinstrumente“), in sicer tako izvrstno, da naj bo na čast teh slepcev, v nečast pa laški vojaščini povedano: prekosila je ona vsaj za moja ušesa vse italijansko-vojaške godbe, kar sem jih jaz slišati priliko imel v Rimu. In to poslednje zgodilo se je večkrat.

Ko smo se povrnili iz aventinskega griča, približevala se je uže noč, toraj smo se z gosp. P. Benedičičem poslovili, zahvalovaje se mu za obilne znamenitosti, okrog katerih nas je vodil ta nepozabljivi popoldan. On se je napotil proti svojemu samostanu; mi pa smo se podali na bližnjo postajo „omnibusov“, ki so nas odpeljali proti našemu prenočišču. S tem je bil skončan peti dan našega bivanja v Večnem mestu.

(Dalje prihodnjič.)

Slovstvo.

* *„Werndl-ova puška.* Kratko i lehkoumevno poučilo v orožji po vprašanjih i odgovorih za peštvo i lovsko četo cesarskega i kraljevskega vojstva. — Slovenisch-deutsch. Bearbeitet und verlegt von Comel Edlen v. Sočebran, k. k. Hauptmann“ imenuje se ravno nam došla, 58 strani obsegajoča knjižica zaslužnega našega vojaškega pisatelja pl. Comel-a.

Iz naznanila na zavitku knjižice razvidimo, da je to uže 9. vojaška knjižica iz peresa imenovanega pisatelja, deseta pa: „Poučilo o streljanji“, 11.: „Ustrojba vojstva“ in 12.: „Vežbovnik“ pripravljene so za tisk.

Mnogovrstne novice.

* *Poštne hranilnice* štele so konec meseca februarija vložnikov 408.246, kateri so vložili skupaj 1 milijon in 584.388 gold., vrnilo se je pa vlog 85.483 gld.

Za vloženi denar nakupilo se je:

Papirne enotne rente	1,584.750	gold.
„ avstrijske rente	181.600	„
zlate „ „	3.000	„
sreberne enotne „	9.150	„
sreček od leta 1860 .	2.300	„

Razun tega je za vložnike kupljenih in spravljenih:

Papirnate avstrijske rente	6.800	gold.
„ „ „	400	„
„ enotne „	14.550	„
sreberne „ „	8.400	„
sreček od leta 1860. .	1.500	„

Vloge od meseca februarja presegajo one od meseca januarja, prav posebno še število vložnikov. Poprek spada na vsacega vložnika svota 8 gold.

Naši dopisi.

Prem 28. marca. (*Raznoterosti.*) Danes popoludne zbral se je bil odbor tukajšnje občine v polnem številu k izredni in posebni seji, pri kateri je preblagorodnega gospoda Andreja Winklerja, c. k. deželnega predsednika kranjskega, in pa blagorodnega gospoda Antona Globočnika, c. kr. okrajnega glavarja v Postojni, enoglasno v znamenje posebnega spoštovanja in prave hvaležnosti za njuno možato in nepristransko postopanje v prid in korist deželi in narodu častnima občincema tukajšnje občine izvolil. Bog daj, da bi ta dva preblaga gospoda še brezbrojna leta v trdnem zdravji in krepka na duhu vsak na svojem imenitnem mestu in v prevažnem poklicu svojem delovala za vsestranski in vspešni napredek svojih osiromašenih podanikov, ter da bi slednjič sama doživela tisočkratni prekoristni sad in vspeh svojega preblagega prizadevanja! Živela na brezbrojna leta!

Glavni odbor slavne c. k. kmetijske družbe kranjske izvolil bil je na prošnjo podpisanega z dné 10. februarja t. l. občinama Janeževo brdo in Čelje vsaki po eno malo zbirko sadjerejskega orodja v skupni vrednosti 15 gold. brezplačno podariti, kar bil je slavnoimenovani le-sem z dopisom dne 12. t. m. naznaniti izvolil. Ti dve zbirki orodja dospeli ste le-sem dne 24. t. m. v najboljšem stanu nepoškodovani, ter bili brez odloga na svoja mesta oddani. Za ta velikodušni in preblagi dar izreka se s tem slavnemu glavnemu odboru c. kr. kmetijske družbe kranjske v imenu obdarovanih dveh občin preiskrena in najtoplejša zahvala z zagotovilom, da bode s povzdigo prekoristne sadjereje v kratkem obilnega in blagodejnega sadú donašal. Slava!

Mesec marcij se tukaj od svojega prvega začetka do konca svojega prav navihano vede; vedno se vrsti: burja, dež, sneg, mraz, vmes kak lep jasni dan — drug za drugim. Dneva véliki četrtek in petek bila sta tukaj tako mrzla, da med celo zimo enakih bilo ni; ta mesec bil je v resnici pravi zimski mesec. Misliti bilo bi večkrat v tem mesecu, da se nam bliža božični čas, ne pa velika noč, ter da se nahajamo nekje tam gori ob severnem morji, ne pa le nekoliko ur oddaljeni od bližnjega južnega jadranskega morja. A ravno to navihano, hladno, mrzlo in burijno vreme je letos tukaj o pravem času nastopilo. Lansko leto bilo je ob tem času tukaj sadno drevje uže v polni vegetaciji, razvoji in deloma tudi v cvetji, in poznejši mrazovi napravili so izredno veliko škode. Sedaj (letos) pa sadno drevje vseh plemen tukaj ravno tako mirno počiva svojo zimsko perijodo, kot je to bilo ob začetku zime same, kar bi pa ne bilo, ko bi se bili topli in prijetni dnevi druge polovice meseca februarija tudi v tem mesecu le nekoliko dni še nadaljevali. Ako Bog dá, da mesec marcij s svojim koncem tudi svoje navihane burke dokonča ter da pozneje stanovitno ugodno in lepo vreme brez daljnih mrazov in slane nastane, da bode moglo sadno drevje pod ugodnimi pogoji se razviti in ocveteti, imamo brez posebnih elementarnih daljnih uim pričakovati precéj dobre sadne letine, kakoršne smo vsi kot duše v vicah večnega izveličanja brez konca in kraja potrebni. — Bog daj! M. Rant.

Iz Ljubljane. (*Shod volilcev prvega razreda za mestne volitve v Ljubljani*) bil je preteklo nedeljo v čitalnični dvorani in za kandidate tega razreda bili so sprejeti gospodje: Fr. Kolman, trgovec, J. Murnik, tajnik kupčijske zbornice, M. Pakič, trgovec, in Fr. Ravnihar, hišnik in deželni blagajnik.

— (*Mestni odbor ljubljanski*) imel je zborovati včeraj in obravnavati veči del gospodarske zadeve po poročilih finančnega, stavbenskega in šolskega odseka; ker se pa ni sešlo zadostno število odbornikov, morala se je seja preložiti z istim dnevnim redom na prih. petek.

— (*Lepšanje poslopij v Ljubljani*) za prihod cesarjev se je pričelo uže v deželni hiši in v stanovališčih deželnega glavarja.

— (*Mestne volitve v Idriji*) vršé se za narodnjake jako ugodno, kakor razvidimo iz poročil v Ljubljano došlih. — Prav iz srca nas bo veselilo, ako bode sloveče idrijsko mesto vsaj tudi letos pri prihodu presvitlega cesarja zastopano naravi in pravi volji prebivalstva primerno: slovensko. Čestitamo k srečnemu izidu volitev!

— (*Starinoslovci*) imeli so shod pretekli teden v Celovcu in so se posvetovali pa tudi sklenili, kako postopati, da se zgodovinske starine zanesljivo hranijo in rešijo pokončanja in raznašanja.

— (*Gospod Karol Tekavčič*), oskrbnik posilne delavnice, marljiv uradnik in stanoviten narodnjak, umrl je dne 29. marca po dolgem bolehanji. Naj v miru počiva!

— (*Gosp. P. pl. Radics*) namerava izdati slovensko in nemško „Spomenico Habsburžanov na Kranjskem“. Gosp. pisatelj vabi na naročbo, ki stane za vsak iztis 1 gold.

Novičar iz domačih in tujih dežel.

Z Dunaja. — Jutri prične se zopet zborovanje državnega zbora. Odseki gosposke zbornice pa so zborovali uže nekaj dni. — Časniki in vsi merodajni krogi zanimajo se zeló za vspeh zasledovanja po morilcih Majlatovih. — Na mesto v gosposko zbornico poklicánega Čedika kandidirajo v mestih Korneuburg-Stockerau sami levičarji, nek Fuchs, Roth in Richter. Zopet preteklo nedeljo so imeli delavci velik shod, kjer se je mnogo kričalo in bilo zarad nemirov dvakrat zaključeno, pa s pritrjenjem vladinega komisarja zopet pričeto. Govoril je med drugimi tudi Peukert, ki je bil v zadnji zatožbi socijalistov na Dunaji zatožen, pa za nekrivega spoznan. — Levični časniki nepretrgoma hvalijo in hujskajo mladočehe zoper stare zarad glasovanja pri šolski postavi. Posebno slavo pojó dr. E. Gregerju, kateri se s tem hoče neumrljivega storiti, da huje kakor najzagrizenejši časniki levičarjev grdi in psuje dr. Riegerja, grofa Clama in druge vodje českega kluba. — Izmed mladočehov, pravijo, da bodeta samo Tilšer in Trojan glasovala zoper nekatere točke šolske postave, levičarji pa so se nadjali, da na tej postavi razbijejo večino zbornice.

Galicija. Iz Lvova. — Za Stanislaj izvoljen je na mesto Kaminski-ja vseučiliščni profesor Bilinski, posebno dober izvedenec v gospodarskih zadevah. — Deželno posojilo 3·8 milijonov se bode začelo podpisavati, katero bo nosilo $4\frac{1}{2}$ % obresti, po ceni 90 gold. za 100.

Profesor Bilinski na očitanje levičarskih listov razglaša svoj program, katerega je utemeljaval pred svojimi volilci, v katerem pravi:

„Poljaci morajo ljubiti svojo domovino, ne pa da bi se posluževali cene in popularne, pa nepraktične in neškodljive besede o „zopetni obuditvi Poljske“.

Poljaci se morajo zvesto držati vladajoče dinastije in Avstrije, katera njihovo narodnost varuje in jo more po naredbah osode kdaj še bolj osrečiti, morajo tedaj v vojnih in unanjih zadevah brez ozira na barvo vlade one tirjatve podpirati, katere vstrezajo koristim dinastije in mogočnosti države.

Poljaci morajo skušati doseči postavna zagotovila poljskega kot uradnega in učnega jezika in razširjenje deželnega področja, ne da bi sprejeli darilo sumljive vrednosti stališča Hrvaške, katero bi jih od svetovnega odra na Dunaji spodrinilo.

Poljaci ne smejo vsaki vladi nasprotovati, temuč morajo vlade, kakoršna je sedanja, ki je zmerno konservativna in avtonomistična, po moči podpirati, ter se morajo z dejanskim vdeleževanjem pri vladarskih opravilih, katero je za zdrav razvoj vsacega ljudstva neobhodno potrebno, pokazati svojo zmožnost za vladanje.

Poljaci morajo k gospodarskemu in denarnemu ozdravljenju države in Galicije pripomoči in morajo posebno z marljivim sodelovanjem pri izpeljavi po vladi predložene prevredbe davkov k odstranjenju stalnega primanjkljeja pripomoči.“

Pri volitvi državnega poslanca v Lvovu (na mesto Wolskega) razbili so se glasovi in bode ožja volitev med Zacharjevicz-em in Romanovicz-em; za tema dvema imel je tudi mnogo glasov Gryziecki.

Dalmacija. Iz Zadra. — Pritožbe o ponemčevanji uradov se bolj in bolj množijo. Začetkom se je trdilo, da je samo dopisavanje do ministerstva v posebnem slučaji naročilno nemško, kar se je lahko dalo zvršiti. Pozneje pa se je pokazalo, da se je več uradnikov imenovalo za Dalmacijo, ki znajo uradovati nemško, hrvaško ali laško pa slabo ali prav nič. Trdijo, da se zdaj hočejo dalmatinski poslanci v državnem zboru takemu ravnanju prav ostro po robu postaviti in se ne zadovoliti s sladkimi potolažljivimi besedami, da se je le v posebnem slučaji brez posebnega namena dogodilo kaj tacega, da sovražniki sedanje vlade s tem ščujejo zoper njo.

Hrvaška. — Za Krajino razpisane so volitve za deželni zbor za dan 19., 20. in 21. meseca aprila.

Iz Buda-Pešta. (*Grozovit umor.*) Najbolj grozovita novica preteklega tedna, o kateri se je govorilo in se še govori in piše največ zdaj po vsi Evropi, je silovit in grozen umor Jurija pl. Majlat-a, dvorskega sodnika, predsednika najviše sodnije, predsednika gospóske zbornice ogerske, uda vodstva znanstvene akademije v Pešti itd., katerega so pretekli četrtek zjutraj našli zadavljenega, na rokah in nogah zvezanega, v njegovi spalnici lastne njegove palače v Budimu.

Ranjki bil je rojen leta 1818. v Požunu in se je še mlad pridružil onim možem, ki so tako gledé razmere med Ogersko in Avstrijsko, kakor tudi gledé notranje vredbe Ogerske držali se konservativnih načel. Še le 22 let star bil je uže izvoljen za deželnega poslanca. Leta 1838. postal je notarjev namestnik, leta 1839. pa drugi županov namestnik v Baraniškem komitatu. V imenitnem deželnem zboru leta 1843., v katerem se je prestrojila vsa uprava, imel je Majlat prav imeniten nalog in držal se je starokonservativne stranke. Po tem deželnem zboru postal je oskrbnik Baraniškega komitata. Po daljnem potovanji po Nemškem, Holandskem, Francoskem in Angleškem vrnil se je domu in je postal nadžupan Baraniškega komitata. V deželnem zboru nasprotoval je odločno Košutu in njegovim pristašem in z grofom Sečenijem delal je združeno za gmotno povzdigo Ogerske. Po revoluciji živel je zá-se in za učenosti, pa kmalu začel se je odločno oglašati s tovariši zoper Bachovo absolutistično gospodarjenje.

Leta 1860. vdeležil se je tudi on pomnoženega državnega zbora ter je združeno z avtonomisti, posebno z grofom Henrikom Clam-om, zagovarjal zgodovinske pravice Ogerske in druzih dežélá.

Po zmagi avtonomističnih načel rodila se je oktoberska ustava, kateri je bil Majlat vnet zagovornik, in postal je tudi tavernik. O času razpada Schmerlingove vlade postal je Majlat ogerski dvorni kancelar in ko se vredba naše notranje politike na „prosti poti“ vladanja Belcredijevega ni posrečila, in se je tudi na Ogerskem sprejela ustava od leta 1848., prišlo je leto vojske z Nemško, — Beust in dualizem, Majlat pa je bil imenovan dvorski sodnik (judex curiae) in predsednik gospóske zbornice.

Smrt tako pomenljivega moža izbudila je po Ogerski pa tudi po vsi državi veliko žalost in to toliko bolj, ker je ranjki moral umreti tako silovite smrti. Vrvico imel je zadrgneno krog vrata, na telesu našlo se je 32 ran. Listnica, v kateri je bilo nekaj tisoč goldinarjev in dragocena zlata ura, kakor tudi ključi od železne kase, bili so vropani. Okno spalnice bilo je odprto in visela je z njega do tal navozlana vrvica. Iz kasneje, še le 3. dan odprte železne kase se ne pogreša ničesar.

Umorjeni bil je večer pred smrtjo do blizo 11. ure pri svoji hčeri, omoženi grofinji Palavičini, ki stanuje v njegovi hiši v 2. nadstropji ravno nad njegovim stanovanjem 1. nadstropja.

Na sumu ropa je strežaj pokojnega, ki ima spalnico poleg njegove, in pa nek drug — nekdaj strežaj Majlatov, in morebiti še tretji tovariš. Na sledu so hudodelnikom, pa prijeli so do zdaj samo strežaja, ki pa vse taji. Policija sledi in išče na vse kriplje in upati je, da hudodelnike kmalu zagrabijo. — Pogrebne svečanosti so bile velikanske, mrlič pa se je prepeljal v družinsko rakev pri Požunu.

Sorodnik umorjenega, grof Koloman Majlat, odločno oporeka v požunskih časnikih zoper to, da se njegova oseba v nekakovo zvezo spravlja z umorom Jurija Majlata. — Kljub prizadevanju niso še zasačili nekdanjega strežaja Majlatovega z imenom Sponga, na katerega najbolj sum letí, da ga je umoril in oropal. Podobo Spongovo s popisom osebe je policija razdelila in zdaj vse preži za njim.

Nek brivec iz Czegleda naznanil je policiji, da se je pri njem bril prejšnji dan po vsem tak človek, kakor popisujejo Sponga; pa tudi po tem sledu išče ga policija do zdaj brez vspeha.

Nemška. -- Prvi dan tekočega meseca praznovali so v Berolinu rojstni dan kneza Bismarka. O cesarjevi in Bismarkovi bolezni govorilo se je prav mnogo, šepetali so o nevarni bolezni, toda resničnega na tem ni več ko to, kar je vsakemu znano; namreč oba sta siva starčka, tedaj še bolj kakor mlajši ljudje v nevarnosti, da tega ali tega urno kaj stisne. — Posebno pri Bismarku vedno njegovo drezanje po druzih državah v njegovih časnikih nikakor ne kaže velike onemoglosti.

Laška. — Govori se o splošnem pomiloščenji gledé na poroko vojvode Genueškega; s tem bi se tudi iz sveta spravile morebiti brez velike zamere na vse strani vse Oberdankove pravde. — „Moniteur de Rome“ piše: Odgovor pruske vlade na pisanje Jakobini-evo je zelo uljudno. Vatikan se vabi, svoje želje o prostosti cerkvene hierarhije in podučevanja duhovščine izreči na drobno. Vlada bo želje preiskavala in jih potem v obliki postavnega predloga podala deželnemu zboru.

Francoska. — Zmiraj še tu in tam poročajo o nastavljenih in sproženih dinamitnih patronah. — V ministerskem svetu imeli so živahne razprave zarad vojnih vaj pri kojnikih, pa do sklepa v tej zadevi baje še ni prišlo. Časnik „France“ trdi, da vojni minister namerava odstopiti. — Bivši egipčanski kedive Ismail vložil je pravdo zoper egipčansko vlado zarad apanaž svojih sinov, ki znašajo 50 milijonov gold.

Srbska. — Pri volitvi dne 1. aprila bil je izvoljen arhimandrit Teodozij Mraović za metropolita. — Ruski polkovnik Despotović, ki je delal za izvolitev prejšnjega metropolita Mihaela, bil je po policiji naprošen, Beligrad zapustiti.

Žitna cena

v Ljubljani 28. marca 1883.

Hektoliter: pšenice domače 7 gold. 64 kr. — banaške 8 gold. 85 kr. — turšice 5 gold. 20 kr. — soršice 6 gold. 50 kr. — rží 5 gold. 20 kr. — ječmena 4 gold. 39 kr. — prosa 4 gold. 87 kr. — ajde 4 gold. 23 kr. — ovsa 2 gold. 93 kr. — Krompir 2 gold. 86 kr. 100 kilogramov.

Odgovorni vrednik: **Alojzij Majer.** — Tisk in založba: **J. Blaznikovi nasledniki** v Ljubljani.